

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора юридичних наук,
професора Яворської Олександри Степанівни
на дисертацію Сікори Вікторії Євгенівни на тему:
«Правове регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Сікори В. Є. присвячена комплексному дослідженню правового регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації як ключового інституту корпоративного управління. Обрана тема є надзвичайно актуальною як з огляду на розвиток корпоративних відносин в Україні, так і у зв'язку з активною трансформацією корпоративного законодавства, спрямованою на його гармонізацію з правом Європейського Союзу.

Загальні збори традиційно розглядаються як вищий орган управління корпорації, через який реалізується волевиявлення її учасників та визначаються основні напрями діяльності юридичної особи. Водночас саме у сфері організації, скликання, проведення загальних зборів і прийняття ними рішень на практиці виникає значна кількість корпоративних конфліктів, що знаходить своє відображення у великому масиві судових спорів. Наявність прогалин, колізій і оціночних понять у законодавстві зумовлює необхідність ґрунтовного наукового аналізу зазначених питань.

Актуальність дисертації посилюється також тим, що судова практика у справах про оскарження рішень загальних зборів перебуває у стані постійного розвитку, а категорія ефективного способу захисту корпоративних прав набуває дедалі більшого значення. У цьому контексті робота Сікори В. Є. є своєчасною та такою, що відповідає сучасним потребам правової науки і правозастосування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у діяльності судів під час розгляду корпоративних спорів, у роботі адвокатів і корпоративних юристів, а також у процесі вдосконалення

чинного корпоративного законодавства України.

Висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, також можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні дисциплін цивільно-правового та корпоративного спрямування, а також при підготовці навчально-методичних матеріалів.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни. Дисертаційне дослідження В. Є. Сікори «Правове регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації» характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості. Авторкою опрацьовано значний масив нормативного матеріалу, включаючи норми цивільного, господарського та спеціального корпоративного законодавства України, у тому числі, в історичній ретроспективі, а також законодавства іноземних держав і права Європейського Союзу.

У роботі широко використано матеріали судової практики, зокрема правові позиції Верховного Суду, що дозволило авторці не лише теоретично осмислити проблеми правового регулювання діяльності загальних зборів, а й продемонструвати практичну значущість сформульованих висновків. Обґрунтованість положень дисертації забезпечується також належним рівнем аргументації та логічною послідовністю викладення матеріалу.

Методологічна база дослідження є комплексною та включає загальнонаукові й спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий та логіко-юридичний методи. Їх застосування є доречним і сприяє досягненню поставленої мети дослідження.

Передусім не можна не відзначити вперше обґрунтовану в дисертації позицію щодо усунення нормативної неузгодженості у визначенні компетенції загальних зборів учасників (акціонерів), яка має місце між положеннями ст. 159 Цивільного кодексу України та ч. 2 ст. 39 Закону України «Про акціонерні товариства», а також між термінами «органи управління» і «органи товариства», що використовуються у спеціальному законодавстві. Авторка

переконливо доводить, що наявність таких розбіжностей негативно впливає на правову визначеність та є джерелом неоднакової правозастосовної практики. Запропонований шлях уніфікації положень загального і спеціального законодавства шляхом внесення змін до ч. 2 ст. 159 ЦК України видається концептуально виваженим та таким, що відповідає загальним засадам побудови системи органів юридичної особи. Заслуговує на підтримку й обґрунтування необхідності чіткого розмежування понять «органи управління» та «органи товариства» із віднесенням до останніх не лише управлінських, а й контрольних органів, що сприяє більш коректному відображенню їх функціонального призначення.

Обґрунтованою є також авторська позиція щодо доцільності законодавчого закріплення окремих строків у межах удосконалення механізму проведення загальних зборів та оскарження їх рішень. Запропоновані строки для подання пропозицій до порядку денного та для надсилання результатів голосування у процедурі заочного голосування є співмірними з метою забезпечення реальної участі учасників у корпоративному управлінні та корелюють із принципами розумності й справедливості. Видається слушною і пропозиція щодо встановлення єдиного шестимісячного строку для оскарження рішень загальних зборів незалежно від організаційно-правової форми юридичної особи корпоративного типу, оскільки вона спрямована на забезпечення єдності судової практики.

Науково переконливою є висунута авторкою пропозиція щодо вдосконалення інституту заочного голосування шляхом запровадження альтернативи нотаріальному посвідченню — подання електронного документа, підписаного кваліфікованим електронним підписом учасника. У дисертації обґрунтовано, що такий підхід відповідає сучасним тенденціям цифровізації корпоративного управління та не призводить до зниження рівня захисту прав учасників.

Окремо слід відзначити розроблену авторкою модель стандартизованого механізму ідентифікації акціонерів під час електронних загальних зборів, а

також запропоновані технічні гарантії їх проведення. Деталізація вимог до функціонування автоматизованих систем голосування, порядку зберігання інформації, архівації та аудиту є достатньо аргументованою та свідчить про міждисциплінарний підхід до дослідження.

Заслуговує на позитивну оцінку й запропонований підхід до фінансування загальних зборів акціонерів, скликаних з ініціативи акціонерів, які володіють міноритарним пакетом акцій. Авторка слушно поєднує ідею покладення витрат на товариство з механізмами запобігання зловживанню правом на скликання зборів, що сприяє досягненню балансу інтересів учасників корпоративних правовідносин.

Обґрунтованими є також висновки щодо необхідності законодавчого визначення правових наслідків недійсності рішень загальних зборів залежно від їх правової природи, а також удосконалені підходи до розуміння загальних зборів як центрального, але не надпорядкованого органу корпорації.

Положення, що набули подальшого розвитку, зокрема щодо диспозитивності корпоративного законодавства, інституту представництва учасників на загальних зборах, проведення останніх у режимі відеоконференції, рівності учасників у праві на оскарження рішень загальних зборів та класифікації підстав їх недійсності, є логічним продовженням основної наукової концепції дисертації та свідчать про її цілісність.

З огляду на викладене, наукові положення, винесені на захист, є належним чином обґрунтованими та достовірними, а рівень їх наукової новизни відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень за відповідною спеціальністю. Сформульовані у роботі висновки мають істотне значення як для розвитку науки корпоративного права, так і для вдосконалення практики застосування норм корпоративного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень підтверджується логічною структурою дисертаційного дослідження, послідовністю викладу матеріалу та системністю сформульованих авторкою висновків. Про позитивне наукове значення роботи свідчить ґрунтовний аналіз норм цивільного і корпоративного

законодавства у поєднанні з опрацюванням широкого кола наукових джерел з обраної проблематики. Важливою перевагою дисертації є також використання матеріалів доктрини та законодавства іноземних держав (Польщі, Німеччини, Франції, Великої Британії та інших), що дозволило авторці здійснити комплексний порівняльно-правовий аналіз і посилити аргументацію отриманих результатів.

Положення, винесені на захист, відповідають критеріям наукової новизни та відзначаються внутрішньою узгодженістю. Викладення матеріалу є чітким і логічним, що дає змогу належним чином оцінити зміст і новизну одержаних наукових результатів. Безперечним здобутком дисертаційної роботи є її високий науково-теоретичний рівень у поєднанні з вираженою практичною спрямованістю. Робота написана грамотно, характеризується послідовністю викладу та сприймається легко, а належне оформлення й репрезентативність списку використаних джерел свідчать про належну культуру наукового дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертації відображені у наукових публікаціях здобувачки у фахових юридичних виданнях (4 наукові статті), а також апробовані під час участі у науково-практичних конференціях (4 тези доповідей). Викладене свідчить про належний рівень апробації результатів дослідження та їх відповідність вимогам, встановленим для дисертацій такого рівня.

Дисертація В. Є. Сікори демонструє високий рівень опрацювання чинного законодавства України, нормативних актів іноземних держав, а також матеріалів національної правозастосовної практики. У дослідженні коректно оформлено посилання на джерела у випадках використання наукових ідей, концепцій та положень інших авторів, дотримано вимог законодавства у сфері охорони авторських прав і забезпечено достовірність поданих результатів наукової роботи. За результатами аналізу тексту дисертації не встановлено фактів академічного плагіату, самоплагіату чи будь-яких інших порушень

принципів академічної доброчесності.

Аналіз дискусійних положень дисертації та основні зауваження.

Зміст дисертації спонукає до дискусії. Окремі положення потребують додаткової аргументації чи уточнення.

1. Зокрема, у п. 1 наукової новизни автор роботи зазначає, що нею обгрунтовано авторську концепцію усунення нормативної неузгодженості між загальноцивілістичним і спеціальним підходами до визначення компетенції загальних зборів акціонерних товариств. Оскільки це положення наукової новизни, доцільно було б розкрити зміст авторської концепції. Власне декілька положень, що виносяться як наукова новизна, теж мають аналогічне формулювання: п. 4) у якому зазначено, що розроблено пропозиції щодо уніфікації регулювання дистанційних та електронних загальних зборів акціонерів, без конкретизації про які пропозиції йдеться.

Аналогічні зауваження щодо формулювання пунктів наукової новизни: п. 1 удосконалено науковий підхід до розуміння загальних зборів як центрального органу корпорації, через який реалізується її цивільна дієздатність у межах розмежованих повноважень інших органів управління та контролю. З цього формулювання не слідує, що саме удосконалено

2. Серед пропозицій дисертантки, що виносяться на щзахист як наукова новизна є також пропозиції щодо узгодження термінологічного апарату. Проте, автор сама допускає таку неузгодженість. Назва роботи: Правове регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації. У плані ж розглядаються питання: 1.1. Система органів управління юридичної особи корпоративного типу, а далі йдеться про загальні збори акціонерного товариства. У плані роботи термін “корпорація” не вживається загалом. Проте у 1.1. подані різні наукові позиції щодо розуміння поняття “корпорація” та його застосування у національному законодавстві Зокрема, стверджується про те, що перенесення в українське законодавство поняття “корпорація” з англосаксонського права без належної адаптації за якого досягається тільки зовнішня подібність та нівелюється певні спеціальні цілі правового

регулювання. Відтак, зі змісту роботи можливо зробити висновок, що автор розуміє під терміном “корпорація” тільки акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. Саме про їхні органи, у тому числі і загальні збори, йдеться у дослідженні та щодо них пропонуються та обґрунтовуються зміни та доповнення до чинного законодавства.

Визначення корпорації подано у Висновках до роботи. Автор розглядає корпорацію як підприємницьке товариство, створене з метою отримання прибутку та його подальшого розподілу між учасниками, у яких виникає специфічний комплекс майнових і немайнових прав, що отримали назву корпоративних. В принципі таке визначення сприйнятне, але воно не відображає специфіки самої корпорації як юридичної особи. З такого визначення не випливає особливостей набуття корпоративних прав та їх специфіки. Адже корпоративні права набуваються з факту внесення вкладу у статутний/складений капітал..

3. Підтримуючи слушні пропозиції щодо вдосконалення проведення електронних зборів, автор пропонує формувати до початку зборів захищену резервну копію всієї інформації, що зберігається на фізично відокремленому сервері або в державному хмарному сховищі з обмеженим доступом. Власне зауваження щодо “державного хмарного сховища”.

4. У тексті роботи вживані доволі суперечливі поняття “воля компанії”. Компанія як юридична особа не може мати волі, нею наділена виключно фізична особа.

Словосполучення “власник прав” — доволі вживаний термін у науковій літературі, проте невірний за своїм змістом, оскільки суб’єктивне право не може належати на праві власності. Така конструкція юридично хибна а її застосування може призвести до зловживань.

5. У Загальних висновках до роботи окремі з них є констатацією стану нормативного регулювання та існуючих проблем. Наприклад, п. 4, на підставі аналізу чинного Закону “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю” констатовано стан та окреслено існуючі проблеми

нормативного регулювання щодо проведення загальних зборів цих товариств.

Пропонуючи класифікацію підстав визнання недійсними рішень загальних зборів, автор поділяє їх на безумовні (абсолютні) підстави недійсності рішень загальних зборів і умовні підстави, за яких рішення загальних зборів може бути визнане недійсним. Варто зауважити, що пропонується класифікація зафіксована у Постанові Пленуму Вищого господарського суду України “Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних відносин” від 25 лютого 2016 року.

Проте висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Сікори Вікторії Євгенівни виконана на належному науково-теоретичному рівні та характеризується логічною побудовою і послідовністю викладення матеріалу. Сформульовані у дослідженні висновки є методологічно вивіреними, отримали достатню теоретичну аргументацію та ґрунтуються на комплексному аналізі норм цивільного і спеціального корпоративного законодавства, матеріалів правозастосовної практики та наукових джерел.

У дисертації сформовано та обґрунтовано теоретичні положення, що розкривають правове становище загальних зборів учасників (акціонерів) у системі органів корпорації, особливості правового механізму прийняття ними рішень, а також підстави і правові наслідки визнання таких рішень недійсними. Запропоновані авторкою напрями вдосконалення законодавства України у сфері корпоративного управління свідчать про нове вирішення відповідного наукового завдання та мають як теоретичне, так і практичне значення.

За своїм змістом, предметом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право». Результати роботи пройшли належну апробацію, що підтверджується публікаціями та участю здобувачки у наукових заходах. Дисертація є самостійною завершеною

науковою працею, у якій не виявлено порушень принципів академічної доброчесності, а її оформлення в цілому відповідає встановленим вимогам.

З огляду на викладене вважаю, що дисертація Сікори Вікторії Євгенівни на тему «Правове регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами). Авторка дисертації — Сікора Вікторія Євгенівна — заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,

професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права юридичного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

О.С. Яворська